

Gwarancje dla nielegalnych migrantów pozbawionych wolności

*Wyciąg z Dziewiętnastego Sprawozdania Ogólnego,
opublikowany w 2009*

Uwagi wstępne

75. W odrębnym dziale swojego Siódmego Sprawozdania Ogólnego, opublikowanego w 1997 r., CPT opisał dość szczegółowo swoje stanowisko w stosunku do gwarancji i warunków dla obcych obywateli pozbawionych wolności na podstawie prawa o cudzoziemcach („osoby pozbawione wolności w związku z imigracją”), jak również swoje poglądy dotyczące wydalania takich osób¹. W czasie interwencji CPT przeprowadzał częste wizyty w określonych ośrodkach, dla pozbawionych wolności imigrantów, jak również w posterunkach policji i jednostkach penitencjarnych, w których zatrzymani imigranci byli dalej przetrzymywani w kilku krajach. Te wizyty zbyt często wzmacniały opinię Komitetu, iż osoby pozbawione wolności w związku z imigracją są szczególnie narażone na różne formy złego traktowania, czy to w momencie ich zatrzymania, czy w czasie ich przebywania w przeznaczonych dla nich ośrodkach, czy też deportacji.

Z powodu wrażliwości tej grupy osób, CPT w czasie wielu ze swoich wizyt skupiał uwagę na traktowaniu osób pozbawionych wolności w związku z imigracją. Ponadto, Komitet kontynuował rozwój swoich własnych standardów, np. przez wypracowanie w Trzynastym Sprawozdaniu Ogólnym wytycznych w sprawie deportacji cudzoziemców drogą powietrzną, w tym osób pozbawionych wolności w związku z imigracją².

76. W swoim Dziewiętnastym Sprawozdaniu Ogólnym CPT ustala swoje poglądy w zakresie gwarancji, jakie powinno się zapewnić zatrzymanym nielegalnym migrantom z dodatkowym specjalnym naciskiem na dzieci³. „Zatrzymani nielegalni migranci” to termin używany na określenie osób, które zostały pozbawione wolności na podstawie prawa o cudzoziemcach z tego powodu, że przekroczyły nielegalnie granicę kraju (lub usiłowały to zrobić), czy też przekroczyły termin legalnego pobytu w danym kraju.

Należy zauważyć, że osoby ubiegające się o azyl nie są nielegalnymi migrantami, chociaż mogą takimi się stać w przypadku oddalenia ich wniosku o azyl i unieważnienia pozwolenia na pobyt w danym kraju. Jeżeli ubiegający się o azyl zostają pozbawieni wolności w trakcie postępowania dotyczącego azylu, powinno się im zapewnić szeroki wachlarz gwarancji zgodnie z

¹ Zobacz paragrafy 24 do 36 z dok. CPT/Inf (97) 10.

² Zobacz paragrafy 27 do 45 z dok. CPT/Inf (2003) 35.

³ Nie chodzi o to, by sugerować, że dzieci są jedyną wrażliwą grupą. Osoby starsze i samotne kobiety np. są również narażone na niebezpieczeństwa.

ich statusem, wykraczający poza ten, który mają nielegalni migranci i który został ustalony w następujących paragrafach⁴.

Pozbawienie wolności nielegalnych migrantów

77. W trakcie swoich wizyt CPT zauważył, że niektóre państwa członkowskie Rady Europy poczyniły starania, by polepszyć warunki pozbawienia wolności nielegalnych migrantów. Jednakże nadal istnieje zbyt wiele przypadków, gdy wizytowane przez CPT miejsca pozbawienia wolności nielegalnych migrantów, a czasem także osób ubiegających się o azyl, okazują się całkowicie nieodpowiednie. Ilustrującym tę sytuację przykładem może być takie miejsce, jak nieużywany magazyn z ograniczonymi sanitariatami lub ich brakiem, wypełniony łózkami, czy materacami na podłodze, w którym mieszka ponad sto osób zamkniętych razem na tygodnie lub miesiące bez żadnej aktywności, dostępu do ćwiczeń na świeżym powietrzu, ze słabym zapleczem higienicznym. Delegacje CPT natrafiały też na nielegalnych migrantów przetrzymywanych na posterunkach policji, gdzie w warunkach ledwie akceptowalnych dla 24-godzinnego zatrzymania, byli pozostawiani na tygodnie.

W niektórych krajach nielegalni imigranci są umieszczani w więzieniach. W opinii CPT więzienie ze swojej definicji nie jest odpowiednim miejscem do przetrzymywania kogoś, kto nie jest ani oskarżony, ani skazany za przestępstwo karne. Interesujące jest to, że dyrektorzy i pracownicy więzień w różnych miejscach wizytowanych przez CPT często zgadzali się, że nie posiadają odpowiedniego wyposażenia, ani przeszkolenia, by zajmować się nielegalnymi migrantami. W tym kontekście CPT pragnie powtórzyć, że pracownicy ośrodków dla nielegalnych migrantów mają szczególnie ciężkie zadania. Powinni być zatem starannie wyselekcjonowani i otrzymać odpowiednie szkolenie.

78. Pomimo istnienia wielu obiektów dla nielegalnych migrantów w państwach członkowskich Rady Europy, nadal nie ma wszechstronnego instrumentu obejmującego cały kontynent europejski⁵ oraz ustanawiającego minimalne standardy i gwarancje dla nielegalnych migrantów pozbawionych wolności, zgodnie ze szczególnymi potrzebami tej grupy osób.

Europejskie Reguły Więzienne z 2006 r. mają zastosowanie do tych nielegalnych migrantów, którzy przebywają w więzieniach. Jednakże w Komentarzu do Reguł podkreśla się, że osoby pozbawione wolności w związku z imigracją w zasadzie nie powinny być przetrzymywane w więzieniu. Dlatego też Reguły nie odnoszą się do szczególnych potrzeb i statusu nielegalnych migrantów, takich jak sprawy związane z przygotowaniem i wykonaniem procedur deportacyjnych. Należy zauważyć, iż zgodnie z Artykułem 5 (1) f Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, nielegalni migranci mogą zostać pozbawieni wolności w ramach podejmowania działań w celu deportacji oraz w celu zapobieżenia nielegalnemu wjazdowi do kraju. Cel pozbawienia wolności nielegalnych migrantów jest zatem znacząco różny od celu przebywania w więzieniu innych osób tymczasowo aresztowanych lub skazanych za popełnienie przestępstwa.

---

⁴ Dla ubiegających się o azyl istnieją pewne międzynarodowe gwarancje wywodzące się z Konwencji Genewskiej z 1951 o Statusie Uchodźców Protokołu do niej z 1967 r. Ponadto prawo Unii Europejskiej, w szczególności Dyrektywa Rady 2003/9/EC z 27 stycznia 2003 r. ustalająca minimalne standardy dla przyjęcia osób ubiegających się o azyl przewiduje też pewną liczbę gwarancji, jednakże stosowanie tego prawa jest ograniczone do państw członkowskich Unii Europejskiej. Należy się również odnieść do Wytocznych o ochronie praw człowieka w kontekście przyspieszonych procedur o udzielenie azylu, przyjętych przez Komitet Ministrów Rady Europy w dniu 1 lipca 2009 r.

⁵ Dyrektywa 2008/115/EC Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 16 grudnia 2008 r. o wspólnych standardach i procedurach państw członkowskich dot. odsyłania nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich przewiduje, między innymi, standardy dotyczące nielegalnych migrantów pozbawionych wolności. Dyrektywa jest stosowana w większości państw członkowskich UE i w niektórych innych państwach i powinna być transponowana do krajowej legislacji do końca 2010 r.

79. Warunki pozbawienia wolności nielegalnych migrantów powinny odzwierciedlać charakter ich pozbawienia wolności z ograniczonymi restrykcjami i zróżnicowanym trybem aktywności. Na przykład, powinni oni mieć zawsze możliwość pozostawania w znaczącym kontakcie ze światem zewnętrznym (w tym częste okazje do rozmów telefonicznych i przyjmowania wizyt), a ograniczenie poruszania się w ramach ośrodka, w którym przebywają powinno być możliwie najmniejsze. Nawet jeśli warunki pozbawienia wolności w więzieniu spełniają te wymogi – co z pewnością nie zawsze się zdarza – CPT uważa, że przetrzymywanie nielegalnych migrantów w więzieniach jest niewłaściwe ze wskazanych wyżej powodów.

80. Bardziej ogólnie, w pewnych krajach władze rutynowo stosują pozbawienie wolności nielegalnych migrantów oczekujących na deportację na podstawie prawa administracyjnego, czasami bez ograniczenia czasowego, czy kontroli sądowej. Jasne jest, że automatyczne pozbawienie wolności na podstawie prawa administracyjnego na takich warunkach niesie ryzyko niezgodności, między innymi, z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W opinii CPT, wykonując swoje uprawnienia do pozbawiania wolności nielegalnych migrantów, państwa powinny działać selektywnie; zatrzymanie powinno być stosowane jedynie po uważnym zbadaniu każdej indywidualnej sprawy.

Podstawowe prawa na wstępnym etapie pozbawienia wolności

81. CPT uważa, że zatrzymani nielegalni migranci powinni od samego początku pozbawienia ich wolności korzystać z trzech podstawowych praw w ten sam sposób, jak inne kategorie osób zatrzymanych. Te prawa to: (1) dostęp do adwokata, (2) dostęp do lekarza i (3) możliwość poinformowania krewnego lub wybraną osobę trzecią o zastosowanym środku zapobiegawczym.

82. Prawo do dostępu do adwokata powinno obejmować prawo do rozmowy z adwokatem na osobności, jak również dostęp do porady prawnej dotyczącej spraw związanych z pobytem, zatrzymaniem i deportacją. Wynika z tego, że jeśli nielegalni migranci nie są w stanie ustanowić dla siebie i opłacić adwokata, powinni mieć możliwość skorzystania z dostępu do bezpłatnej pomocy prawnej.

Ponadto wszystkie nowo przybyłe zatrzymane osoby powinny być szybko zbadane przez lekarza lub w pełni wykwalifikowaną pielęgniarkę, która złoży lekarzowi sprawozdanie. Prawo dostępu do lekarza powinno obejmować prawo – jeśli nielegalny migrant tak sobie życzy – do zbadania przez jego/jej lekarza z wyboru; jednakże w takiej sytuacji powinien on się spodziewać, że pokryje koszt takiego badania.

Poinformowanie krewnego lub wybranej osoby trzeciej o zatrzymaniu jest znacznie ułatwione jeśli nielegalni migranci mogą zachować swoje telefony komórkowe w czasie pozbawienia wolności, a przynajmniej mieć do nich dostęp.

83. Oprócz tych trzech podstawowych praw, dodatkowo, traktaty międzynarodowe przewidują prawo zatrzymanego nielegalnego migranta do pomocy konsularnej. Jednakże nie wszyscy nielegalni migranci mogą chcieć kontaktu ze swoimi władzami krajowymi, dlatego wykonanie tego prawa jest pozostawione do decyzji danej osoby.

84. Ważne jest, aby nowo przybyli nielegalni migranci byli poinformowani o tych prawach w języku, który rozumieją. Powinno się im też systematycznie dostarczać dokument wyjaśniający procedurę, jaką się wobec nich stosuje oraz określający ich prawa w jasny i prosty sposób. Niniejszy dokument powinien być dostępny w językach najczęściej używanych przez pozbawionych wolności, a gdy to konieczne, należy się zwrócić do tłumacza.

Ogólne gwarancje w czasie pozbawienia wolności

85. Każdy przypadek pozbawienia wolności powinien mieć miejsce na podstawie indywidualnego nakazu zatrzymania z łatwością dostępnego w instytucji, w której dana osoba przebywa; nakaz ten powinien być sporządzony na samym początku pozbawienia wolności lub tak szybko, jak tylko to możliwe, zaraz po nim. Ten podstawowy wymóg stosuje się również do nielegalnych migrantów, którzy są pozbawieni wolności. Ponadto, fundamentalne gwarancje dla osoby pozbawionej wolności przez organy egzekwujące prawo ulegają wzmocnieniu, jeśli oddzielne i kompletne akta w przedmiocie zatrzymania, utrwalające wszystkie aspekty jego/jej zatrzymania i wszystkie działania podjęte w jego związku są przechowywane dla każdej takiej osoby.

86. Zatrzymani nielegalni migranci powinni korzystać ze skutecznego środka zaskarżenia umożliwiającego im otrzymanie szybkiej decyzji w sprawie legalności ich pozbawienia wolności wydanej przez organ sądowy. Ta kontrola sądowa powinna obejmować ustną rozprawę z udziałem pomocy prawnej, bezpłatnej dla osób, które nie mogą pokryć jej kosztów i z tłumaczeniem (gdy jest wymagane). Ponadto zatrzymani nielegalni migranci powinni być wyraźnie poinformowani o tym środku prawnym. Potrzeba dalszego zatrzymania powinna być okresowo badana przez niezależny organ.

87. Należy poczynić przygotowania, aby umożliwić zatrzymanym nielegalnym migrantom skonsultowanie się z prawnikiem lub lekarzem na bieżąco i przyjmowanie wizyt przedstawicieli organizacji pozarządowych i członków rodziny lub innych osób wedle ich wyboru oraz kontakt telefoniczny z nimi.

Jeśli członkowie tej samej rodziny są pozbawieni wolności na podstawie prawa o cudzoziemcach, należy poczynić wszelkie starania, by uniknąć ich rozdzielenia.

88. Jest zarówno w interesie nielegalnych migrantów, jak i pracowników, ustalenie jasnych reguł wewnętrznych dla wszystkich ośrodków detencyjnych, powielenie tych reguł i udostępnienie w odpowiedniej liczbie języków. Te reguły wewnętrzne powinny mieć przede wszystkim charakter objaśniający i poruszać możliwie najszerszy zakres problemów, praw i obowiązków właściwych dla codziennego życia w warunkach detencyjnych. Reguły te powinny również zawierać procedury dyscyplinarne i prawo zatrzymanych do bycia wysłuchanymi w kwestii zarzucanych im naruszeń, procedury odwołania do niezależnego organu od jakiegokolwiek sankcji, jaka została na nich nałożona. Bez takich reguł istnieje ryzyko, że rozwinie się nieformalny (i niekontrolowany) system dyscyplinarny.

W przypadku zastosowania środka izolacyjnego z powodów bezpieczeństwa albo dla ochrony własnej nielegalnego migranta, procedurom tym powinny towarzyszyć skuteczne gwarancje. Taka osoba powinna być poinformowana o powodach podjęcia wobec niej środka oraz mieć możliwość przedstawienia swojego poglądu w tej kwestii zanim ten środek zostanie zastosowany i jego zakwestionowania przed odpowiednim organem.

89. Niezależny monitoring ośrodków detencyjnych dla nielegalnych imigrantów jest ważnym elementem zapobiegania złemu traktowaniu i bardziej ogólnie, zapewnienia satysfakcjonujących warunków pozbawienia wolności. Aby był w pełni skuteczny, organizowane w jego ramach wizyty powinny być częste i niezapowiedziane. Ponadto organy monitorujące powinny być uprawnione do przeprowadzania rozmów z nielegalnymi migrantami na osobności i powinny one sprawdzać wszystkie kwestie odnoszące się do ich traktowania (materiałne warunki pozbawienia wolności, akta i inna dokumentacja w przedmiocie zatrzymania, wykonywanie praw osób zatrzymanych, opieka zdrowotna, etc.).

Gwarancje związane ze zdrowiem

90. Ocena stanu zdrowia nielegalnych migrantów w czasie pozbawienia ich wolności jest ważnym obowiązkiem w stosunku do każdego zatrzymanego i w stosunku do całej grupy nielegalnych migrantów. Na zdrowie psychiczne i fizyczne nielegalnych migrantów mogą negatywnie wpływać wcześniejsze traumatyczne doświadczenia. Ponadto, utrata otoczenia osobistego i kulturowego, do którego byli przyzwyczajeni i niepewność co do przyszłości mogą prowadzić do pogorszenia się zdrowia psychicznego, w tym do pogłębienia istniejących wcześniej symptomów depresji, napięcia i post-traumatycznych zaburzeń.

91. Jako minimum, osoba mająca kwalifikacje pielęgniarskie powinna być obecna na co dzień we wszystkich ośrodkach, w których przebywają nielegalni migranci. Taka osoba powinna w szczególności dokonywać wstępnego przeglądu stanu zdrowia nowo przybyłych osób (w szczególności w zakresie chorób zakaźnych, w tym gruźlicy), przyjmować prośby o wizyty lekarskie, zapewniać przepisywanie i dystrybuowanie przepisanych leków, prowadzić dokumentację medyczną i nadzorować ogólny stan higieny.

92. Oczywiście należy przestrzegać tajemnicy lekarskiej w taki sam sposób, jak w społeczności poza ośrodkiem; w szczególności, dokumentacja medyczna nielegalnych migrantów nie powinna być dostępna dla pracowników nie należących do personelu medycznego, a przeciwnie, powinna być trzymana pod kluczem przez pielęgniarkę lub lekarza. Ponadto, wszelkie badania powinny być prowadzone za zamkniętymi drzwiami i – chyba, że lekarz zarządzi inaczej w szczególnej sprawie – poza zasięgiem pracowników ośrodka.

Jeśli kiedykolwiek personel medyczny i/lub pielęgniarski nie jest w stanie wydać właściwej oceny diagnostycznej z powodów językowych, powinien mieć możliwość do niezwłocznego skorzystania z usług wykwalifikowanego tłumacza. Ponadto, zatrzymani nielegalni migranci powinni być w pełni informowani o leczeniu, jakie im się oferuje.

Trzy inne ważne gwarancje

93. Zakaz tortur i innego nieludzkiego, czy poniżającego traktowania lub karania pociąga za sobą obowiązek nieodsyłania do kraju osoby, jeśli istnieją konkretne podstawy, by wierzyć, że zostanie ona wystawiona na realne ryzyko tortur lub innego złego traktowania. Zatem nielegalni migranci powinni mieć szybki dostęp do procedury udzielania azylu (lub innej procedury dotyczącej pobytu), która gwarantuje zarówno poufność jak i obiektywną i niezależną analizę sytuacji w zakresie praw człowieka w innych państwach; indywidualną ocenę ryzyka złego traktowania w razie deportacji do kraju pochodzenia lub kraju trzeciego. CPT jest zaniepokojony, że w niektórych krajach termin na przedłożenie wniosku o azyl jest ograniczony prawem do kilku dni od daty wjazdu do kraju lub ośrodka detencyjnego; wnioski przedłożone po tym terminie nie są rozpatrywane. Takie podejście zwiększa możliwość bycia odesłanym do kraju, gdzie istnieje realne ryzyko bycia poddanym torturom lub innym formom złego traktowania.

94. W tym kontekście CPT ma poważne obawy jeśli chodzi o przyjętą przez niektóre państwa politykę przechwytywania na morzu łodzi transportujących nielegalnych migrantów i odsyłanie ich do północnej i północno-zachodniej Afryki. Praktyka z podobnymi implikacjami ma prawdopodobnie miejsce na niektórych lądowych granicach europejskich.

Kraje, które wdrażają takie polityki, czy praktyki mogą ryzykować złamaniem fundamentalnej zasady „non-refoulement”, która stanowi część międzynarodowych praw człowieka, jak również prawa Unii Europejskiej. Ma to szczególnie miejsce, gdy kraje, do których nielegalni migranci są odsyłani, nie ratyfikowały, ani nie przystąpiły do Konwencji Genewskiej w sprawie statusu uchodźców z 1951 r.

95. Zgodnie z Dwudziestoma wytycznymi o przymusowym powrocie przyjętymi przez Komitet Ministrów w dniu 4 maja 2005 r., nakaz wydalenia z kraju powinien być wydany w każdym przypadku w oparciu o decyzję zgodną z krajowym prawem i procedurami oraz być zgodny z międzynarodowymi zobowiązaniami w zakresie praw człowieka. Nakaz wydalenia powinien być doręczony na piśmie osobie, której dotyczy. Ponadto powinna istnieć możliwość odwołania od tego nakazu, a deportacja nie powinna zostać przeprowadzona dopóki nie zostanie doręczona decyzja w kwestii odwołania. Pomoc prawnika i tłumacza powinna być zagwarantowana również na tym etapie postępowania.

96. Po trzecie, względem jakiegokolwiek miejsca, gdzie znajdują się osoby pozbawione wolności przez władze publiczne, CPT konsekwentnie zaleca, by jakiegokolwiek ślady zranienia osoby, która zarzuca złe traktowanie, jak również odpowiednie oświadczenia tej osoby i konkluzje lekarza (co do stopnia zgodności między oświadczeniem osoby a zaobserwowanymi obrażeniami), były odpowiednio utrwalone przez lekarza w formie odpowiadającej celowi. Podobnie, powinny one zostać utrwalone, nawet w przypadku braku konkretnych zarzutów, gdy istnieją podstawy, by sądzić, że mogło mieć miejsce złe traktowanie. Powinny istnieć procedury zapewniające, że w każdym przypadku, gdy zostaną utrwalone przez lekarza dowody obrażeń, które pokrywają się z zarzutem złego traktowania czynionym przez daną osobę (bądź, które nawet przy braku takiego zarzutu wyraźnie wskazują na złe traktowanie) powinny być one systematycznie poddawane uwadze właściwych organów sądowych i prokuratorskich.

Dodatkowe gwarancje dla dzieci

97. CPT uważa, że należy podjąć wszelkie starania, by uniknąć pozbawienia wolności nielegalnego migranta, który jest małoletni⁶. Zgodnie z zasadą „najlepszego interesu dziecka”, jak jest ona sformułowana w Artykule 3 Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka, umieszczanie dzieci w ośrodkach detencyjnych, w tym dzieci bez opieki i oddzielonych od opiekunów⁷, jest rzadko usprawiedliwione i w opinii Komitetu, z pewnością nie może być uzasadnione wyłącznie brakiem statusu rezydenta.

Jeśli wyjątkowo dziecko zostaje umieszczone w ośrodku detencyjnym, pozbawienie wolności powinno trwać przez możliwie najkrótszy czas; powinno się podjąć wszelkie wysiłki, by umożliwić natychmiastowe zwolnienie z ośrodka detencyjnego dziecka bez opieki, bądź dziecka oddzielonego od bliskich i umieścić je w odpowiedniejszym miejscu. Ponadto, z powodu wrażliwej natury dziecka, gdy jest ono pozbawione wolności, powinny być zastosowane dodatkowe gwarancje w szczególności w takich przypadkach, gdy dzieci są oddzielone od swoich rodziców, czy opiekunów, bądź są bez opieki, bez rodziców, opiekunów, czy krewnych.

98. Jak szybko to możliwe, gdy władze dowiedzą się o obecności dziecka w ośrodku detencyjnym, odpowiednio wykwalifikowana osoba powinna przeprowadzić z nim wstępną rozmowę w języku, który dziecko rozumie. Należy ocenić szczególnie wrażliwe sfery dziecka, w tym z punktu widzenia jego wieku, zdrowia, czynników psychosocjalnych i innych potrzeb ochrony, w tym tych wynikających z przemocy, handlu ludźmi, czy traumy. Pozbawione wolności dzieci bez opieki lub dzieci oddzielone od bliskich powinny mieć szybko zapewnioną darmową

---

⁶ W razie niepewności, czy dany nielegalny migrant jest małoletni (tj. poniżej 18 roku życia), osoba taka powinna być traktowana, jak małoletni, dopóki nie zostanie udowodnione, że jest inaczej.

⁷ „Dzieci bez opieki” (zwane również małoletnimi bez opieki) to dzieci, które zostały oddzielone zarówno od rodziców, jak i innych krewnych i którymi nie opiekuje się żaden dorosły, który z mocy prawa lub zwyczaju jest odpowiedzialny za to. „Dzieci oddzielone” to dzieci, które zostały oddzielone zarówno od rodziców, jak i swoich poprzednich prawnych, bądź zwyczajowych opiekunów, ale niekoniecznie od innych krewnych. Termin ten może zatem obejmować dzieci, którym towarzyszą dalsi dorośli członkowie rodziny.

pomoc prawną i inną właściwą pomoc, w tym ustanowienie kuratora, czy przedstawiciela prawnego. Powinny też zostać wprowadzone mechanizmy kontrolne w celu monitorowania na bieżąco jakości kurateli.

99. Należy podjąć kroki, by zapewnić regularną obecność i indywidualny kontakt z pracownikiem opieki społecznej i psychologiem w ośrodkach detencyjnych, w których przebywają dzieci. Personel mieszany pod względem płci to kolejna gwarancja przed złym traktowaniem; obecność personelu zarówno żeńskiego, jak i męskiego może mieć dobroczynny wpływ na nastrój panujący w ośrodku detencyjnym i stworzyć pewien stopień normalności. Dzieciom pozbawionym wolności należy zaoferować szeroki zakres konstruktywnych zajęć (szczególny nacisk należy położyć na umożliwienie im kontynuowania edukacji).

100. W celu ograniczenia ryzyka wykorzystywania dzieci należy poczynić pewne szczególne starania aby zapewnić, by kwatery mieszkalne były dla nich odpowiednie, na przykład, poprzez oddzielenie ich od dorosłych, o ile nie jest to w najlepszym interesie dziecka. Taka sytuacja będzie miała miejsce, przykładowo, gdy dzieci będą ze swoimi rodzicami, czy innymi bliskimi krewnymi. W takim wypadku, należy poczynić wszelkie wysiłki, by uniknąć rozdzielenia rodziny.